

Geachte

Op 13 juli 2019 hebben ondergetekenden een brief aan Provinciale Staten verstuurd met betrekking tot *'de opwaardering van Heuvelland Zuid Limburg tot regionaal landschapspark'*, met een afschrift aan Gedeputeerde Staten. In dit burgerinitiatief hadden wij de vele landschapsproblemen in het Heuvelland aan de kaak gesteld en tevens mogelijke oplossingen weergegeven. Wij bieden u dit verzoek opnieuw aan met de vraag om een gedegen behandeling van onze adviezen en hoe u deze zou willen implementeren in uw landschapsbeleid. **In bijlage 1 en 2** treft u de betreffende documenten aan.

Tot onze grote teleurstelling is er door het vorige College van gedeputeerde Staten en Provinciale Staten niets concreets gedaan met ons gedachtegoed. Er heeft slechts een oriënterend gesprek plaatsgevonden met de voorzitter van het Nationaal Landschap Zuid Limburg, dhr. Grezel. In dit gesprek werd ons duidelijk dat door het toenmalige College niet het landschap maar de economische groei de hoogste beleidsprioriteit had, wat ten koste ging van een afdoende landschaps- en natuurbeleid. Ook hebben wij van het College van Gedeputeerde Staten en van Provinciale Staten nooit een formele reactie gekregen op onze inbreng.

Ruim twee jaar na ons ingediende verzoek komen we tot de teleurstellende conclusie dat het toenmalige provinciale bestuur blijkbaar niet geïnteresseerd was in onze voorstellen. Deze minachting kwam o.i. voort uit het gevoerde beleid waarin de groei van de economie centraal stond en niet het behoud en herstel van natuur en landschap. Voorts constateren wij dat na indiening van ons verzoek tot opwaardering van het Heuvelland, de landschappelijke en ecologische kwaliteit van het Heuvelland inmiddels nog verder is uitgehold.

Onze indruk is dat dit kwetsbare gebied nog verder wordt opengesteld voor massatoerisme dan wel toeristisch entertainment. Immers het kleinschalige Heuvellandschap is te kwetsbaar voor grootschalige functies, zoals omvangrijke toeristische activiteiten, vergaande schaalvergroting van de intensieve landbouw en veeteelt (de megastallen zijn ontsierlijk) en industrieterreinen dan wel bedrijfsterreinen die niet multimodaal ontsloten zijn.

Omdat wij vinden dat het tij ten spoedigste moet worden gekeerd, hebben wij een nieuw document **als bijlage 3** toegevoegd, dat uitgaat van 'Plannen ter herstel, versterking en verbetering van het Zuid-Limburgse landschap'. In feite is dit een samenvatting van ons vorige voorstel, maar in dit geval uitgewerkt in concrete aanbevelingen. Ook dit document verzoeken wij in de behandeling en implementatie van uw landschapsbeleid mee te nemen.

Onze ongerustheid over de verrommeling en verloedering van het Heuvelland is groot en wij gaan ervan uit dat wij met deze en eerdere suggesties u van dienst kunnen zijn, als een bijdrage visievorming, herstel en versterking van de ecologische kwaliteit van het kleinschalige en kwetsbare heuvellandschap.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature block]

Plannen ter herstel, versterking en verbetering van het Zuid-Limburgse landschap

0. inleiding

Fouten maken is menselijk, als we die onder ogen willen zien dan is dit een belangrijk leerproces. De ruimtelijk fouten en economische fouten die echter in het Zuid-Limburgse Heuvelland zijn gemaakt hebben dit unieke landschap zeer kwetsbaar gemaakt en op sommige locaties is er onherstelbaar verlies opgetreden in de ecologische structuur. Op dit moment is er sprake van een verdergaande ruimtelijke versnippering en verrommeling van het Heuvellandschap Zuid-Limburg, als gevolg van economische- en infrastructurele interventies, die onvoldoende getoetst zijn aan de landschappelijke kwaliteit.

Dit verzoek ter verbetering van het landschap Zuid-Limburg behelst een Ambitieplan, bestaande uit verschillende deelplannen en ideeën om de samenhang van de natuurlijke ruimte te verbeteren. Om een Ambitie plan te kunnen uitvoeren is het belangrijk over een inventarisatie te beschikken van de kwaliteit van de culturele en de natuurlijke kwaliteiten van het heuvellandschap, alsmede inzicht in de schade die is toegebracht door economische interventies. De achtergronden voor een dergelijke inventarisatie vindt u in **bijlage 1 en 2** , bestaande uit respectievelijk een brief aan Provinciale Staten d.d. 13 juli 2019, en een inventarisatie van de probleempunten in het Heuvelland , inclusief oplossingsrichtingen.

1. Ambitieplan

In een Ambitieplan dienen de kenmerkende en kwetsbare kwaliteiten en functies van het cultuurlandschap in beeld te worden gebracht, waaronder:

- A.** het opstellen van een referentiekader voor cultuur en natuurwaarden;
- B.** het afstemmen van de toeristische infrastructuur op de natuurlijke kwaliteit van het landschap;
- C.** de gelaagdheid c.q. karakteristieken van het landschap dienen leidend en toetsend te zijn voor de schaal en omvang van eventuele nieuwe economische ontwikkelingen. Thans zijn de economische ontwikkelingen leidend in plaats van natuur en landschap.
- D.** een welzijnstoets voor de ruimtelijke inrichting van het heuvelland voor bebouwing.
- E.** samenwerking en afstemming van de verschillende beheerders, onder supervisie van de provincie, met een strikte uitvoering van beheerstaken en handhaving, waarbij ervan uit wordt gegaan dat natuurbeheer geen marktpartij is die winst moet maken om de beheersorganisatie in stand te houden.
- F.** de Provincie dient de regie te nemen om de uitdagingen in dit ambitieplan qua inhoud en financiën vorm te geven en te monitoren. In feite gaat het om een nieuw concreet beleidskader dat het Provinciaal Omgevingsplan vervangt, dat enerzijds te abstract is voor toetsing van het landschapsbeleid en anderzijds onder het mom van *“niets is mogelijk, mits...”*, tot grote negatieve gevolgen voor natuur en milieu heeft geleid en daar zien we momenteel het resultaat van!
- G.** een belangrijke overweging om te komen tot een evenwichtige afweging tussen het landschapsbeleid en de (regionale) economie is, om een economische waarde toe te kennen aan volwassen bomen (b.v. minimaal 40 jaar oud) en natuurgebieden, gebaseerd op de mate van wegvangen van Co2 en de zuurstofproductie.

2. Verbetering van de infrastructuur voor langzaam verkeer

Veel wandelpaden zijn onaantrekkelijk en zelfs verkeersonveilig geworden, met name waar wandelwegen gecombineerd worden met verkeersintensieve landwegen en fietspaden. Door de alsmaar toenemende verkeersintensiteit, mede als gevolg van ruimtelijke verdichting (kampeertreinen, bedrijventreinen, e.d.) is het voor de wandelaar een onaangenaam verpoos om op drukke landbouwwegen te wandelen waar 80 km/u is toegestaan. Op de VVV wandelkaarten maken tal van dergelijke wegen onderdeel uit van het netwerk van wandelpaden. Zeer onveilig en onaangenaam zijn de tot wandelpaden opgewaardeerde fietspaden. Vooral de toename van elektrische fietsers zijn voor wandelaars (met kinderen) verkeersonveilig. De onderlinge snelheidsverschillen, vooral in afdalingen, zijn aanzienlijk en onverantwoord. Voor menig wandelaar is het een reden om dergelijke routes in het vervolg te mijden. Kortom er is sprake van een sterk verval van aantrekkelijke wandelroutes in het Limburgse Landschap, dat ongetwijfeld gevolgen kan hebben voor de toeristische aantrekkingskracht voor o.a. wandelaars.

Plan 2a: aantrekkingskracht wandelnetwerk vergroten

Het wandelnetwerk, zoals door de VVV op kaart is gezet, zal opnieuw moeten worden geïnventariseerd op aantrekkelijkheid, verkeersveiligheid, continuïteit, en aansluitingen met (grensoverschrijdende) routes. Op basis hiervan zullen nieuwe aanbevelingen en investeringen moeten worden gedaan om de aantrekkelijkheid van het wandelnetwerk te vergroten dan wel in eer te herstellen.

Plan 2b: bewegwijzering met knooppunten

In het verlengde van plan 2a wordt aanbevolen een nieuwe vorm van bewegwijzering in te voeren voor het wandelpadennetwerk, namelijk het systeem van **knooppunten**, vergelijkbaar met de nummering die in Vlaanderen wordt gehanteerd. Uiteraard zullen deze knooppunten ook grensoverschrijdend moeten worden afgestemd. Eenzelfde knooppunt bewegwijzering geldt ook voor fietsroutes

Op basis van het knooppuntennetwerk kunnen ook aantrekkelijke (midden)lange afstandswandelingen in kaart worden gebracht.

Plan 2c: scheiding van fietsnetwerken en wandelnetwerken

Voor de beleving en de verkeersonveiligheid is een integratie van fiets- en wandelroutes ongewenst. Een scheiding van wandel- en fietsnetwerk is noodzakelijk. In veel gevallen zijn de fietspaden op de oorspronkelijke wandelpaden/veldwegen aangelegd. Deze paden zijn vervolgens, ten behoeve van het (elektrisch) fietsverkeer, van een verharding voorzien.

Er dient een **herstelplan** te worden gemaakt voor de aanleg van nieuwe of alternatieve wandelroutes (separaat van fietsverkeer). Daar waar aanpassingen op korte termijn niet mogelijk zijn, dient de bebording te worden aangepast van 'verplicht fietspad (G11)' naar een 'onverplicht fietspad (G13).' Zie ook plan 2a.

Plan 2d: Inzet van BOA's voor handhaving van het gedrag in natuurgebieden

Crossmotoren en quads zijn op de meeste wandelpaden niet toegestaan. Toch worden wandelaars regelmatig geconfronteerd met het illegaal crossen over veldwegen en holle

wegen, met alle onaangenaamheden van dien. Voor spelende kinderen is de situatie ronduit onveilig. Vooral de smalle paden in menig hellingbos zijn een populair terrein voor deze zware motoren. Quads en crossmotoren maar ook crossfietsers zoeken vaak dwars door de bossen hun weg en laten in de onderbegroeiing een zichtbaar spoor van vernieling achter. Vooral de toename van **elektrische crossfietsers** baart zorgen. Sommige crossfietsers nemen het ook niet zo nauw met de aangegeven routes. Hoewel er aparte crossfietspaden zijn aangelegd, wordt daar slechts ten dele gebruik van gemaakt en maken zij veelvuldig gebruik van de wandelpaden. Ook dit gaat weer ten koste van het wandelgenot. Duidelijk is dat controle en beheer op dit moment te kort schieten. Uiteraard geldt dit ook voor vernielingen en het achterlaten van vuilnis door recreanten.

Als educatie te kort schiet is handhaving een essentieel onderdeel. Bekend is dat het aantal boswachters beperkt is. BOA's zouden daarom ingezet kunnen worden voor de handhaving. Indien nodig kunnen zij specifiek worden opgeleid als Buitengewoon Opsporingsambtenaar voor het natuurgebied Zuid-Limburg.

3. Eerherstel van de oorspronkelijke kavelafscheidings en graften e.d.

Een kavelafsluiting met een beukenhaag of meidoornhaag versterkt de oorspronkelijke kwaliteit van het landschap. Helaas zijn veel kavelafscheidings verloren gegaan om plaats te maken voor prikkeldraad. Ook veel vrije wandelroutes door weilanden zijn door verkavelingen of schaalvergroting met prikkeldraad gemarkeerd, soms amper een meter breed.

Ook de beplanting op graften die het natuurlijke verloop van een helling markeren en door middel van beplanting het landschap een oorspronkelijk karakter geven, zijn vaak het kind van de rekening vanwege opschaling en productie-efficiëntie. Deze historische graften zijn altijd geplant geweest en zijn niet alleen bekoorlijk om te zien, maar hebben ook een ecologische functie (vlinders, vogels e.d.) en gaan erosie tegen. Helaas worden steeds meer graften ontdaan van hun begroeiing en geëgaliseerd.

Ook een flinke stroken van wilde bloemen op akkerlanden zijn essentieel voor bijen en vlinders en dieren. Er zijn in het verleden subsidies verstrekt, met name de akkerlanden in o.a. Reijmerstok waren daar een goed voorbeeld van. Op het moment echter dat de subsidiestroom stokte, was ook de wilde bloemenstrook verleden tijd.

Voor verbetering van de kwaliteit van het landschap dienen groene kavelafscheidings, graften en wilde bloemenstroken te worden hersteld en uitgebreid.

Plan 3a: betrek de agrariër nadrukkelijker bij het natuuronderhoud

Om groene kavelafscheidings te bewerkstelligen, graften te behouden en te herstellen en wilde bloemstroken op akkerlanden aan te leggen, zou de verantwoordelijke agrariër een adequate vergoeding voor onderhoud en beheer dienen te krijgen. Belangrijk is dat agrariërs meer betrokken worden bij het natuuronderhoud, zoals dit ooit in het verleden, het geval is geweest.

Plan 3b: wilde bloemenstrook tegen uitspoeling

Het bosbeheer in het heuvelland dient te worden afgestemd op de bijzondere geologische omstandigheden, om de buitengewone vegetatie te beschermen. Om de verontreiniging van

hellingbossen tegen te gaan door uitspoeling en erosie van akkerbouw op de plateau's is een buffer nodig. Een wilde bloemenstrook is één van de oplossingen.

4. Tegengaan van horizonvervuiling

Er hebben in het verleden tal van ongewenste economisch-ruimtelijke ontwikkelingen plaatsgevonden, zoals het bedrijventerrein "Aan de Fremme" in Margraten, die tot een aantasting en versnippering hebben geleid van de natuurwaarde van het Heuvellandschap. Recentelijke is de distributie opslag van aardappels in Cadier en keer een negatief voorbeeld, Ook de slecht ingepaste ruimtelijke functies, zoals **megastallen**, en de buitenproportionele dichtheid en uitbreiding van **campingterreinen** en boerencampings zijn een ernstige inbreuk op de kwaliteit van het landschap. Met name toestaan van vakantiehuisjes (tiny huisjes) is een doorn in het oog. Een grootschalige toeristische infrastructuur staat op gespannen voet met de natuurlijke kwaliteit van het landschap.

Een typisch voorbeeld van schaalvergroting van een kwetsbaar natuurgebied is te vinden in Euverem. Dit is een slecht voorbeeld van zogenaamde verduurzaming van de recreatieve sector. Een duurzaam landbouw- en natuurbeleid gaat daarentegen uit van de continuïteit van het hellingbos (geen kap) en in het dalgebied een kalkgrasland met wilde bloemen.

Plan 4: coulisse- en strookbeplanting

Bedrijventerreinen horen niet thuis in het Heuvellandschap, omdat die niet multimodaal kunnen worden ontsloten. Om Limburg niet te laten uitgroeien tot een entertainment park, dienen de kampeer- en overnachtingsmogelijkheden te worden afgestemd op de betrekkelijk kleine schaal van het Limburgse landschap.

Gedane zaken nemen geen keer en daarom is het noodzakelijk om horizonvervuiling tegen te gaan door o.a. het aanbrengen van coulissebeplanting of strookbeplanting om dissonerende ruimtelijke functies, af te schermen, zoals bedrijventerreinen, bedrijfsgebouwen, megastallen en campingterreinen.

5. bescherming holle wegen

In de agrarische sector wordt door de schaalvergroting zwaar en breed materieel met een te hoge asdruk ingezet, zoals tractoren en mesttrucks die de karakteristieke holle wegen, verdichten, vervormen en kapot rijden. Bovendien is het bijzonder verkeersonveilig voor wandelaars, die bij de ontmoeting met dergelijk zwaar en breed materieel nauwelijks een kant op kunnen.

Plan 5: Schaalverkleining materieel

Een holle weg is een landschappelijk erfgoed. In eerste instantie dient een inventarisatie van probleemlocaties plaats te vinden, waar via holle wegen, met zwaar en breed materieel wordt gereden. Vervolgens dient een aanpassing naar kleinschalige materieel bespreekbaar worden

gemaakt. Het is een fase naar schaalverkleining, die uiteraard met een financiële compensatie gepaard zal moeten gaan. De functie en betrokkenheid van de agrariër als natuurbeheerder van zijn omgeving, zoals in plan 3a is aangegeven, is daarbij essentieel.

6. Biologische landbouw stimuleren

Stimuleren van biologische landbouw, waarbij kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen niet worden toegelaten.

Plan 6: chemische bestrijdingsmiddelen tegengaan

In de Voerstreek in België zijn reeds diverse initiatieven genomen om, in overleg met agrariërs, af te zien van chemische bestrijdingsmiddelen. Dit voorbeeld strekt tot aanbeveling voor het kwetsbare Zuid-Limburgse landschap.

7. Verduurzaming van het Heuvelland door schaalverkleining

Economische schaalvergroting en specialisatie vormen de grootste bedreiging voor mens en natuur in het Heuvelland. In een groter verband geldt dit ook voor globalisering, te weten de mondialisering van de economie. Dit is niet alleen een bedreiging van de ecologisch structuur maar veroorzaakt ook een enorme milieuvervuiling voor o.a. lucht, bodem, en oppervlakte water. Wil men de zogenaamde klimaatdoelen halen, wat eigenlijk ons inziens milieudoelen zijn, dan zal men het mondiale systeem moeten omzetten in een zelfverzorgende economie. Men dien zich te realiseren dat 1 procent economische groei een mobiliteitsgroei van 2,5 procent veroorzaakt. Er is dus een **systeem verandering nodig** en geen veranderingen of aanpassingen binnen het huidige economische systeem. Dit principe geldt ook voor regionale situaties, in bijzonder het Heuvelland.

Plan 7: voorbeeldprojecten starten

In pan 6 is reeds een voorbeeld gegeven van een voorbeeld project om bestrijdingsmiddelen in de landbouw tegen te gaan. Het principe is dat er meer in de regio wordt geproduceerd en minder wordt geïmporteerd uit andere continenten. Want vanuit het oogpunt van milieuvervuiling is niet goed om fruit, zoals appels, in te voeren uit Australië, die groeien hier ook aan de boom. Uitgangspunt is versterking van het Midden en kleinbedrijf en de vorming van coöperaties. Hier ligt ons inziens een uitdaging voor het bestuur om via een pilotproject, milieudoelen of wel klimaatdoelen te halen voor het Heuvelland.

8. Meer groen in de woongebieden van het heuvelland

De steden, dorpen en kernen in het Zuid-Limburgse landschap dienen ook een bijdrage te leveren in de vergroening van het gebied. Helaas zijn de afgelopen jaren in een snel tempo vele voor- en achtertuinen betegeld. Het riool wordt daardoor overbelast en kan voor wateroverlast zorgen. Daarnaast zien insecten, dieren en planten hun leefgebied slinken. Een groene tuin is ook beter voor de leefbaarheid omdat bomen en planten verkoelend zijn, in tegentelling tot een betegelde tuin die de warmte vasthoudt. Het is een van de redenen dat het zomers in stedelijke gebieden veel warmer wordt, dan in landelijke gebieden, terwijl dit niet het geval hoeft te zijn.

Plan 8: voorlichting en handhaving van de groene ruimte in woongebieden

Voorlichting is een middel om de mensen bewust te maken van het feit dat een groene tuin ook een belangrijke bijdrage is in het ecosysteem, de beheersing van de wateroverlast en de bestrijding van hitte. Gelet op de ernst van de problematiek is ook handhaving noodzakelijk. Dit is een taak van de betrokken gemeenten om het bestemmingsplan te toetsen op de verhouding van het verharde en onverharde kaveloppervlak. Vervolgens kan men curatief te werk gaan of belonend. Zo kan men bijvoorbeeld de WOZ belasting verhogen in geval van een te groot tegeloppervlak, of men kan een korting geven op de WOZ- belasting, indien men over een groene tuin beschikt. Dit laatste voorstel heeft de voorkeur. De provincie kan hierin stimulerend optreden.

9. Meer financiële middelen voor beheerders

Beheerders beschikken over algemeen over weinig financiële middelen, en dat leidt vaak tot de kap van hellingbossen, vaak gemotiveerd onder het mom van bosbeheer. Bekend is dat de provincie de nodige bomen wil aanplanten maar jonge bomen kunnen niet wedijveren met de hoeveelheid Co2 die bijvoorbeeld volwassenboom van 50 jaar omzet aan zuurstof .

En er zijn slechts weinig bossen in het Heuvelland te vinden die gemiddeld ouder zijn dan 50 jaar. Ook zou men terughoudender moeten zijn met de kap van zogenaamde percelen van productie bossen. Elke middeloude boom die momenteel wordt gekapt is er één te veel.

Plan 9: meer financiële armslag voor beheerders

In en tijd waarin klimaat- en milieubeheersing hoog op de politieke agenda staat zouden landschapsbeheerders en agrariërs die betrokken zijn bij het natuurbeheer meer financiële armslag moeten krijgen van de Provincie voor herstel, verbetering en beheer van landschaps- en natuurgebieden. Ook financiën voor de aankoop van kavels en percelen is vaak essentieel om het betreffende natuurgebied meer volume te geven en om versnippering tegen te gaan. Wat wij vaak constateren is dat een stook hellingbos wordt gekapt voor de habitat van vlinders, maar vervolgens wordt de aangrenzende akker door de boer bespoten met giftige glyfosaat. Aankoop van een dergelijk perceel ligt dan meer voor de hand.

Gewenst is dat een inventarisatie wordt gestart van bomen die b.v. ouder zijn dan 50 jaar. Hetzelfde geldt voor het terugbrengen van kavelafscheidingen van beukenhagen en meidoornhagen langs de openbare ruimte (wandel-en fietspaden) ter vervanging van het huidige prikkeldraad. Daar dient niet alleen financieel in te worden geïnvesteerd maar ook (financiële) afspraken worden gemaakt over onderhoud en beheer

